

JAG
VILL
VETA

MITÄ SANON LAPSELLENI?

**Suojatut henkilötiedot
– tietoa vanhemmille**

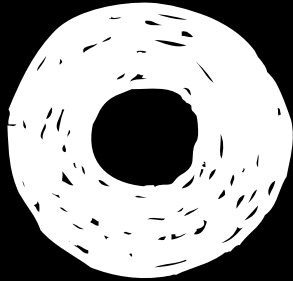

SISÄLLYS

Johdanto	5
Suojatut henkilötiedot	6
Lapsen henkilötietojen suojaaminen	7
Lapsen oikeudet	8
Mitä lapset sanovat?	9
Mitä lapselle pitäisi sanoa?	11
Hyvästely	13
Varasuunnitelma	14
Kun lapsi kasvaa	15
Internet	17
Apua muilta	18
Lisätietoa Rikosuhriviranomaiselta	19

JOHDANTO

On tärkeää, että lapset saavat aikuisilta tietoa tilanteestaan. Tämä Rikosuhriviranomaisen (Brottsoffermyndigheten) esite on siksi suunnattu vanhemmille. Esitteessä kerrotaan, miten sinä vanhempana voit helpottaa lapsesi elämää, kun hänen henkilötietonsa on suojattu. Esite on laadittu yhteistyössä Lapsiasiamiehen (Barnombudsmannen) kanssa.

Ruotsissa yli 4 000 lapsen henkilötiedot on suojattu. Useimmilla heistä suojaamisen syynä on se, että jompikumpi tai kumpikin vanhemmista on joutunut kokemaan väkivaltaa tai uhkaa. Henkilötietojen suojaaminen vaikuttaa lapsen elämään riippumatta siitä, kohdistuuko väkivalta tai uhka suoraan häneen.

SUOJATUT HENKILÖTIEDOT

Suoja voi olla eritasoista. Joillain ihmisillä riittää lyhytaikainen salassapitomerkintä, kun taas toiset tarvitsevat tekaistuja henkilötietoja koko elämänsä ajan.

- Salassapitomerkintä tarkoittaa väestörekisteriin tehtävää merkintää siitä, että kyseisen henkilön tietoja ei saa luovuttaa ilman erillistä tarkistusta. Salassapitomerkinän tarve arvioidaan uudelleen yleensä joka vuosi.
- Entisen osoitteen säilyttäminen (kvarskrivning) tarkoittaa sitä, että uhattu henkilö muuttaa uuteen osoitteeseen, mutta on edelleen kirjoilla vanhassa osoitteessa ja saa postinsa

Veroviraston (Skatteverket) kautta. Entisen osoitteen voi säilyttää enintään kolme vuotta kerrallaan.

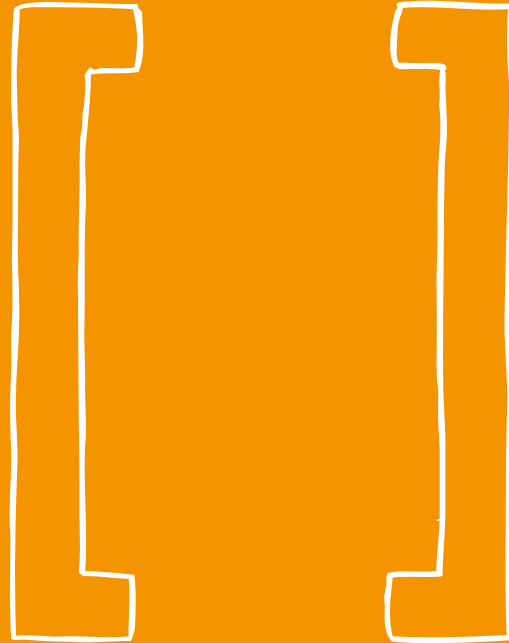
- Tekaistut henkilötiedot tarjoavat vahvimman suojan. Tällöin henkilö saa täysin uuden henkilöllisyyden eli uuden nimen ja henkilötunnuksen.

Monet hakevat henkilötietojen suojaamista itse Verovirastolta, kun taas toiset saavat suojan otettuaan ensin yhteyttä poliisiin.

Osoitteessa **www.skatteverket.se** kerrotaan, miten henkilötietojen suojaamista voi hakea. Voit myös soittaa numeroon **0771-567 567**.

LAPSEN HENKILÖTIE- TOJEN SUOJAAMINEN

Lapsella on usein suojatut henkilötiedot, koska jommankumman vanhemman henkilötiedot on suojattu. Vanhemmat voivat kokea uhkaa esimerkiksi työnsä vuoksi tai oltuaan todistajana oikeudenkäynnissä. Yleisin syy on kuitenkin lähisuhdeväkivalta. Uhkaajana on tällöin oman perheen jäsen tai joku muu läheinen. Myös lapset voivat kokea uhkaa jommankumman tai kumman vanhemman tai sukulaisten taholta.

LAPSEN OIKEUDET

Lapsen oikeuksien yleissopimus on kansainvälinen sopimus, jonka Ruotsi on allekirjoittanut. Sopimuksessa määritellään, mitkä ovat lapsen oikeudet sukupuolesta, alkuperästä, uskonnosta tai vammaisuudesta riippumatta. Lapsilla on oikeus erityiseen huolenpitoon ja suojeluun, koska he ovat usein muita haavoittuvampia.

LAPSEN OIKEUKSIEN YLEISSOPIMUS

perustuu neljään keskeiseen periaatteeseen:

- Kaikilla lapsilla on samat oikeudet.
- Lapsen etu on otettava huomioon kaikissa päätöksissä.
- Kaikilla lapsilla on oikeus elämään ja kehittymiseen.
- Kaikilla lapsilla on oikeus ilmaista näkemyksensä, ja sitä on kunnioitettava.

Lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaan lasta on suojeltava kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkisesti väkivallalta, laiminlyönniltä ja seksuaaliselta hyväksikäytöltä.

Sopimuksessa kiinnitetään huomiota myös siihen, että kaltoin kohdelluilla lapsilla on oikeus tukeen ja apuun.

Kaikilla lapsilla on oikeus kasvaa väkivallattomassa ympäristössä. Kun lapsi tai joku muu perheenjäsen joutuu kokemaan väkivallan uhkaa, hänellä on oikeus saada turvaa ja suojaa. Suojattujen henkilötietojen tarkoituksena on antaa lapsille ja aikuisille turvaa ja suojaa jatkuvaa väkivaltaa vastaan. Kun perheenjäsenten henkilötiedot suojataan, lapsilla on oikeus tietää, mitä tapahtuu – myös pienillä lapsilla. Tämä asettaa suuria vaatimuksia vanhemmille. Mitä lapselle pitäisi sanoa? Kuinka paljon hän ymmärtää? Mitä pitäisi tehdä, jotta lapsi ei pelästynyt?

MITÄ LAPSET SANOVAT?

Uhattuna eläminen on lapselle raskasta. Monet lapset tuntevat olonsa levottomaksi ja pelokkaaksi. Suojatut henkilötiedot voivat tuoda turvaa ja vähentää pelkoa.

»ALUKSI OLI TOSI VAIKEAA PÄÄSTÄ EROON PELOSTA. EN PYSTYNYT NUKKUMAAN YHTÄÄN YÖLLÄ. SE OLI KAMALAN RASKASTA.«

Ebba¹

»SUOJATTU HENKILÖLLISYYS TUNTUU TOSI TURVALLISELTA. EHDOTTOMASTI. SE ON HIENO ASIA.«

Rebecka¹

Suojatut henkilötiedot voivat kuitenkin aiheuttaa myös hankalia tilanteita, etenkin lapsen kasvaessa. Monet lapset eivät oikein tiedä, mitä kavereille voi kertoa. Kun kaverit haluavat tulla lapsen kotiin leikkimään, voi olla vaikea tietää, mitä heille pitäisi sanoa. Lapset, joiden henkilötiedot on suojattu, ovat usein yksinäisiä ja pelkäävät paljastumista.

»EN HALUA OLLA NIIN PALJON KAVEREIDEN KANSSA, KOSKA EN HALUA, ETTÄ MINULTA KYSYTÄÄN KAIKENLAISTA. SE VAIKUTTAA MINUUN TOSI PALJON.«

Sofia¹

Monet lapset ja nuoret ovat kokeneet, että koulun, terveydenhuollon ja eri virastojen työntekijät eivät tiedä, millaista elämä on, kun henkilötiedot on suojattu.

»NIIN JA SITTEN KOULU. TUNTUU SILTÄ, ETTÄ KUKAAN EI OLE PERILLÄ KOKO ASIASTA.«

William¹

¹ Kaikki lainaukset on otettu Lapsiasiamiehen raportista Oskyddad (Suojaton).

MITÄ LAPSELLE PITÄISI SANOA?

Vanhemman voi olla vaikea tietää, kuinka paljon lapselle pitäisi kertoa. Mitään yleispätevää ohjetta ei ole olemassa. Se, mitä lapselle pitäisi kertoa, riippuu kustakin lapsesta ja tilanteesta. On kuitenkin joitain asioita, jotka on hyvä pitää mielessä:

Puhu suoraan lapsen kanssa. Selitä lapselle rauhallisesti, mitä tapahtuu. Lapset huomavat, kun vanhemmat ovat peloissaan ja levottomia, ja he kuulevat usein, kun aikuiset puhuvat keskenään. Jos kukaan ei puhu lapsen kanssa, vaarana on, että hän keksii omia selityksiä tapahtuneelle. Näin lapsi voi tuntea itsensä vieläkin pelokkaammaksi, hämmentyneemmäksi

ja yksinäisemmäksi. Tieto lisää usein turvallisuuden tunnetta.

Puhu lapsen kokemuksista. On tavallista, että uhkaa ja väkivaltaa kokeneet lapset ajattelevat kokemuksiaan usein. Aikuisen kanssa puhuminen tuntuu turvalliselta ja antaa lapselle tilaisuuden jakaa kokemuksiaan jonkun kanssa. Lapsella on myös mahdollisuus esittää kysymyksiä. Jos lapsi on joutunut kokemaan väkivaltaa tai nähnyt uhkailua ja väkivaltaa, on hyvä kertoa hänelle, että te muutatte turvalliseen paikkaan. Lapsella on oikeus tietää, että häntä suojellaan väkivallalta.

– Me muutamme pois emmekä kerro Henrikille, missä me asumme. Näin hän ei löydä meitä eikä voi lyödä meitä enää.

– Minulla on riitaa joidenkin aikuisten kanssa enkä halua, että he tulevat meille kotiin. Siksi me emme kerro kenellekään, mihin kaupunkiin me muutamme.

Vältä pelottavia yksityiskohtia. Älä kerro lapselle väkivallasta tai uhasta sellaisia asioita, joita lapsi ei tiedä. Ne voivat pelottaa häntä. Lapsi tarvitsee kuitenkin riittävästi tietoa, jotta hän ymmärtää, miksi hän ei saa paljastaa asuinpaikkaansa.

Vältä valehtelua. Joskus lasta on suojattava pelottavilta asioilta tai asioilta, joita pieni lapsi ei pysty ymmärtämään. Muista kuitenkin, että lapsi kasvaa. Isompana lapsella on oikeus tietää enemmän. Tilanne muuttuu vaikeaksi, jos lapsi on saanut kuulla asioita, jotka eivät ole totta. Lapsi saattaa silloin tuntea itsensä pettyneeksi ja petetyksi. Kannattaakin kertoa vain osa totuudesta ja kertoa lisää sitä mukaa kuin lapsi kasvaa.

Tue lasta – lapsen tehtävä ei ole tukea sinua. Monet lapset haluavat kovasti lohduttaa ja tukea vanhempansa. Tällainen vastuu on lapselle aivan liian suuri. Varmista, että voit itse puhua huolistasi ja peloistasi jonkun muun kanssa.

Suojele lasta ”aikuisten jutuilta”. Kun puhut muiden aikuisten kanssa uhka- tai väkivalta-kokemuksistasi, varmista, että lapsesi ei kuule keskustelua. Lapsesta voi tuntua pelottavalta kuulla asioita, joita hän ei ymmärrä kokonaan tai joista hän ei voi kysyä.

HYVÄSTELY

Pienten lasten on saatava tietää, mitä heidän elämässään tapahtuu. Lapselle pitäisi kertoa muutosta jo hyvissä ajoin. Jos on aikaa, lapselle tulisi antaa mahdollisuus hyvästellä koti, kavereit ja naapurit, esikoulu ja leikkipuisto.

Hyvästelyyn ei aina ole aikaa, kun perhe pakenee ja saa suojatut henkilötiedot. Joskus lapsen tavaroita ei voida ottaa mukaan, ja yhteydet kavereihin, esikouluun, sukulaisiin ja ystäviin on ehkä katkaistava kokonaan. Tämä ei ole paras tilanne lapsen kannalta, mutta muita vaihtoehtoja ei välttämättä ole. Oma ja lapsesi turvallisuus on aina kaikkein tärkeintä.

Yritä ottaa mukaan lapselle tärkeitä tavaroita.

On hyvä, jos muuton yhteydessä on mahdollisuus ottaa mukaan lapselle tärkeitä tavaroita, esimerkiksi leluja, kirjoja, vaatteita ja huonekaluja. Myös valokuvilla on usein suuri merkitys. Muuton jälkeen on joskus mahdollista tulla takaisin tervehtimään rakkaita ihmisiä.

Jos ette voi pitää yhteyttä ystäviin ja sukulaisiin, on hyvä yrittää etsiä esimerkiksi valokuvia, äänitteitä ja muita tavaroita, jotka tuovat mieleen muistoja yhteisistä hetkistä. Niistä voi olla apua lapselle.

Hyvästelkää mahdollisuuksien mukaan.

Jos pystyt ottamaan yhteyttä esikouluun turvallisesti, kannattaa pyytää lähettämään lapselle jonkinlainen tervehdys. Äänitteellä tai videolla, jossa on mukana kavereita ja opettaja, sekä piirustuksilla ja valokuvilla voi olla lapselle suuri merkitys.

VARASUUNNITELMA

Kun lapsi tai joku muu perheenjäsen on uhatuna, teillä tulee olla myös suunnitelma siltä varalta, että jotain tapahtuu. Mihin ympäristö voi varautua? Mitä lapsi itse voi tehdä?

Monet esikoulut ja koulut laativat erillisen toimintasuunnitelman lapsille, joiden henkilötiedot on suojattu. Suunnitelmaan kirjataan, miltä lasta suojellaan, kuka saa tietää lapsen suojatuista henkilötiedoista, tarvitseeko lapsi ylimääräistä tukea ja miten suojelu tapahtuu käytännössä. Ilmoita tästä käytännöstä esikoululle ja koululle, jos ne eivät tiedä siitä!

Osoitteessa **www.skolverket.se** on saatavilla opas Unga med skyddade personuppgifter (Nuoret, joilla on suojatut henkilötiedot). Voit itse päättää, kerrotko tilanteestasi esimer-

kiksi ystäville ja naapureille. Vaarana on tällöin, että tieto leviää. Se, että muut ihmiset tietävät asiasta, voi kuitenkin myös suojata sinua. Usein on mahdollista kertoa vain sen verran, että saat apua, jos jotain vakavaa tapahtuu. Koko tarinaa tai henkilötietojen suojaamista ei siis tarvitse paljastaa. Pyydä esimerkiksi naapureita soittamaan poliisille, jos he kuulevat riitelyä tai huutoa asunnostasi.

Jos lapsi paljastaa tilanteen. Lapsi saattaa paljastaa vahingossa, missä te asutte. Häntä voidaan myös painostaa kertomaan asiasta. Syyistä riippumatta on tärkeää, että lasta ei syyllistetä tilanteen paljastamisesta. Vaikka paljastuminen lisää perheen riskejä ja johtaa uuteen muuttoon, lapsen ei pidä tuntea syyllisyyttä siitä. Puhu lapsen kanssa. Sano, että sellaista voi tapahtua ja että uusi muutto ei ole lapsen syytä. Monet lapset tuntevat syyllisyyttä, vaikka

kukaan ei olisi sanonut, että tilanne on hänen syytään. Puhumalla lapsen kanssa aikuinen voi siirtää vastuun pois lapselta.

KUN LAPSI KASVAA

Eri-ikäisten lasten kehitystaso vaihtelee, minkä vuoksi on vaikea antaa yleisiä ohjeita siitä, mitä ja milloin suojelusta olisi kerrottava lapselle. Kehitystasosta riippumatta on tärkeää antaa lisää tietoa sitä mukaa kuin lapsi kasvaa. Näin hän pystyy selviytymään elämän eri tilanteista.

0–3 vuotta: Lapsi on aina aikuisen seurassa. Suojele lasta ja varmista, että hän on turvassa. Ota yhteyttä esikouluun ja varmista, että sillä on toimintasuunnitelma.

3–6 vuotta: Lapsella on enemmän yhteyksiä muihin aikuisiin ja lapsiin. Hän ymmärtää enemmän ja tarvitsee tietoa. Kerro lapselle esikoulun toimintasuunnitelmasta. Mieti, mitä kavereiden vanhempien tulisi saada tietää.

6+ vuotta: Kouluikäiset lapset ottavat yhä enemmän vastuuta. Koulu asettaa uusia vaatimuksia, mikä on joskus ongelmallista. Varmista, että koululla on toimintasuunnitelma, joka päivitetään joka lukukausi yhdessä lapsen kanssa. Lapsilla on usein harrastuksia, ja he käyvät kavereidensa luona, ovat ehkä yön poissa kotoa. Mitkä säännöt koskevat sinun lastasi? Kenen pitää tietää? Mitä lapsi voi kertoa muille?

Kohti teini-ikää

Kun lapsi lähestyy teini-ikää, hänen tiedontarpeensa ja tarve osallistua päätöksentekoon kasvavat. Teini-ikäisen on tehtävä monia omia päätöksiä, jotka koskevat kavereita, tyttö- tai poikaystävää, vapaa-aikaa ja opintoja. Teini-ikäinen, jonka henkilötiedot on suojattu, joutuu tekemään monia hankalia valintoja, ja hänellä on harvoin mah-

dollisuus kysyä neuvoa muilta samanikäisiltä tai aikuisilta. Muut ihmiset eivät yksinkertaisesti tiedä riittävästi, millaista on elää uhattuna. Ihmiset eivät ehkä edes tiedä, että teini-ikäinen kokee uhkaa ja hänen henkilötietonsa on suojattu.

Sinulla on vanhempana valtavan tärkeä rooli. Juuri sinä voit antaa neuvoja ja kertoa, miksi on tärkeää olla erityisen varovainen, kun henkilötiedot on suojattu. Sinä laadit myös säännöt ja asetat rajat. Teini-ikäisen on saatava esittää kysymyksiä ja keskustella säännöistä, joita on liian vaikea noudattaa. Muuten hän saattaa rikkoa sääntöjä salaa. Keskustelemalla yhdessä voitte saada aikaan säännöt, jotka sopivat parhaiten juuri teidän perheellenne.

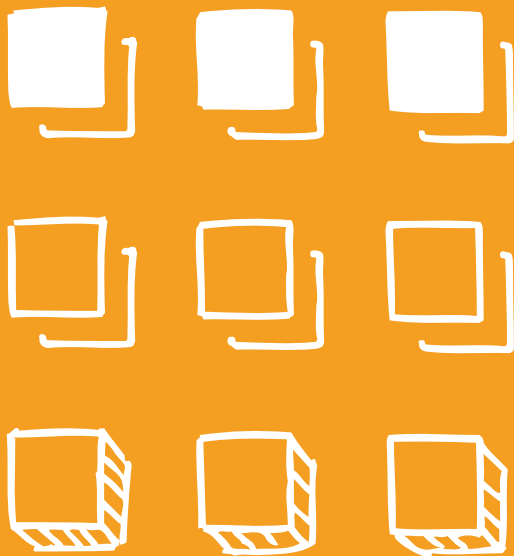
Tärkeä keskustelunaihe on se, kenelle suoja-
tuista henkilötiedoista voi kertoa. Muita tärkeitä aiheita ovat esimerkiksi urheilu ja muut harrastukset, työnteke, sosiaalinen media ja internet.

INTERNET

Internet on tärkeä osa useimpien nuorten elämää. Netissä pidetään yhteyttä muihin, tehdään läksyjä, etsitään tietoa, kuunnellaan musiikkia, pelataan, katsotaan elokuvia ja tehdään ostoksia. Uhkaa kokevalle internet voi kuitenkin olla vaarallinen paikka, sillä hänen henkilöllisyytensä voi paljastua. Lapsi, jolla on suojatut henkilötiedot, ei voi käyttää internetiä samalla tavoin kuin muut. Ennen kuin lapsi voi käyttää internetiä omin päin, hänen on opittava turvallisuuteen liittyvät asiat. Teidän on siksi perehdyttävä niihin jo varhain, esimerkiksi silloin, kun lapsi menee kouluun.

APUA MUILTA

Henkilötietojen suojaaminen on suuri haaste koko perheelle. Jos sinun on vaikea puhua lapsesi kanssa tai vastata lapsen kysymyksiin, voit pyytää apua perheen ulkopuolelta. Apua on saatavilla myös, jos lapsella on väkivallan tai uhkailun vuoksi ikäviä muistoja tai vaikeita oireita. Monien lasten mielestä on mukava saada puhua ulkopuolisen aikuisen kanssa, jolla on vaihteluvallisuus.

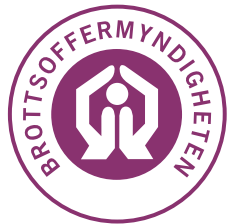
Kouluterveydenhuolto, sosiaalitoimi tai naispäivystys voi auttaa keskustelutuen löytämisessä asuinpaikkakunnaltasi.

LISÄTIETOA RIKOSUHRIVIRANOMAISELTA

Osoitteessa **www.jagvillveta.se** on lisätietoa lapsille, joiden henkilötiedot on suojattu. Sieltä löytyy myös lapsille suunnattua tietoa rikoksista, oikeuksista, tuesta ja avusta.

Osoitteessa **www.brottsoffermyndigheten.se** on usealla kielellä tietoa rikoksen uhrien oikeuksista ja oikeusprosessista sekä muiden viranomaisten ja aatteellisten järjestöjen yhteystietoja.

Rikosuhriviranomainen vastaa mielellään rikosten yhteydessä maksettavia korvauksia koskeviin kysymyksiin. Voit soittaa palvelunumeroon **090-70 82 00** ja puhua rikosvahinkoyksikön käsittelijän kanssa.

BROTTSOFFERMYNDIGHETEN

Box 470, 901 09 Umeå

Tel: 090-70 82 00

registrator@brottsoffermyndigheten.se

www.brottsoffermyndigheten.se

www.rattegangsskolan.se

www.jagvillveta.se